

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№20 | 30 жовтня 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

КОЗАЦЬКА ПОКРОВА В ХОЛОДНОМУ ЯРУ

У Холодному Яру, в умовах карантинних обмежень, відбулося вшанування героїв і відзначення Дня українського козацтва і захисника України. Цього дня до різних локацій Холодного Яру приїхало близько тисячі козаків і козачок з усієї України.

Євген БУКЕТ

Головною подією цьогорічних урочистостей став кінний козацький похід, який, за словами його організатора, відомого скульптора і письменника Руслана Найдю, відбувся вперше за останні 30 років. Козаки на конях розпочали свій шлях 12 жовтня у Медведівці, пройшли через Голоківку, Івківці, Буду, Мельники. Їхня поява в кожному з холоднороських сіл стала яскравою подією, що нагадала місцевим мешканцям і гостям урочистостей славне минуле козацького краю. Завершився кінний похід 15 жовтня в Жаботині. Під час кінного походу козаки вшанували загиблих за волю України отаманів і воєнків давніх часів та сучасної війни. Вклонилися, зокрема, могили сотника Івана Компанійця на території Мотрониного монастиря та могилам холодноросьців у Мельниках.

А президент Історичного клубу «Холодний Яр» Роман Коваль разом з Ігорем Гавришишиним 13 жовтня на Переяславщині в с. Ташані поклали квіти до пам'ятного знака генерала-хорунжого Армії УНР Петра Самутина, а на двечір на Кропивниччині в урочищі Чорний Ворон вшанували могилу Чорного Ворона і його товариства – з нагоди 100-річчя героїчного бою.

на героїв, загиблих у боротьбі за волю України, біля пам'ятного знака 93-ї Окремої механізованої бригади «Холодний Яр».

Опісля на хуторі Буда в козацькій церкві святого багатостраждального Петра Калнишевського відбулося святкове, з нагоди Покрови, богослужіння, після завершення якого настоятель храму, протоієрей Василь Циріль звершив чин освячення зброї. Свою нову книжку «Семен Неживий – лицар Холодного Яру» про одного з лідерів Коліївщини, мешканця с. Мельників, як зброю в інформаційній війні, я теж освятив. Згодом презентував її зі сцени «Дикого хутора». Також на літературній сцені відбулася презентація книжок «Жінки у Визвольній війні» та «Донбас: радість і біль», що їх провели Роман Коваль і Марко Мельник.

Після презентацій книжкових новинок Роман Коваль оголосив ім'я цьогорічного лауреата пре-

мії імені Юрія Горліса-Горського. Ним став учасник АТО на Сході України і видавець Марко Мельник. Здобувши високу відзнаку, він сказав: «Велика честь і радість отримувати визнання від людей, яких поважаєш і на яких рівняєшся багато років. Трохи дивно, коли тебе, ще донедавна новачка у видавничій справі й громадському житті, називають лауреатом, а твої здобутки – значними. Думаю, це визнання я ще повинен буду відпрацювати у майбутньому. Великі справи ще попереду. А поки дякую нашому відданому українській справі колу однодумців за теплі слова й обіцяю і надалі підставляти плече та працювати на спільну мету».

Після вручення премії сцена «Дикого хутора» почала працювати в режимі «вільного мікрофона». Запам'яталися промови організатора свята Покрови Лесі Островської та Сергія Мокреню-

ка – одного з лідерів руху Євромайдан-Крим у 2013–2014 роках, а нині – співкоординатора нещодавно відродженої Крайової ради українців Криму (КРУК). Він розповів про опір окупаційному режимові, який чинять українці та кримські татари у Криму попри смертельну небезпеку.

Також багатьох вразила театральна постановка «Пам'яті загиблого солдата...» у виконанні колективу «Натхнення» у складі Інеси, Івана, Дані Шпаків та О. Сушич.

Ще однією цікавою подією стало відкриття на території музейно-етнографічного комплексу «Дикий хутір» скульптурної композиції «Холоднороський Мамай», яку було розміщено біля козацького храму. Спершу скульптуру освятив о. Василь Циріль, а потім заслужений діяч мистецтв України, ведучий Євромайдану Володимир Гонський привітав

присутніх полум'яним словом і піснею.

Автором ідеї створення Холоднороського Мамая став скульптор з Черкащини, заслужений художник України Микола Теліженко, а втілив задум заслужений художник України, скульптор В'ячеслав Гутиря з Бахмута на Донеччині. Мистецька композиція виконана з каменя висотою майже 3 метри і вагою майже 5 тонн, який 2010 року був привезений на Черкащину з Криму.

15 жовтня Роман Коваль з Ігорем Гавришишиним та Григорієм Юриком побували у Кам'янському історичному музеї (директор – член Історичного клубу «Холодний Яр» Юрій Ляшко). А ми із членами КРУК вшанували борців за волю України у Мельниках, відвідали оновлену експозицію Медведівського історико-краєзнавчого музею (директор – член Історичного клубу «Холодний Яр» Богдан Легоняк), «Зерноленд» (засновник – член Історичного клубу «Холодний Яр» Назар Лавріненко), суботівську філію НІЕЗ «Чигирин» (керівник – Надія Кукса) та завершили свою подорож у столиці Війська Запорозького – місті Чигирин.

Такою була цьогорічна холоднороська Покрова – багатою на події, емоції та зустрічі побратимів. Багато хто відвідав Холодний Яр цього року вперше. Через карантин у 2020-му так і не відбулися деякі традиційні заходи, зокрема й анонсовані минулоріч ювілейні 25-ті вшанування Героїв. Хочеться вірити, що наступний рік буде сприятливішим для українських справ, і все, що плануватиметься, вдасться успішно реалізувати.

Фото Володимира ГРЕБІНІКА

МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ МІКС

З нагоди свята Покрови Пресвятої Богородиці, Дня українського козацтва, Дня захисника України, а також Міжнародного дня Організації Об'єднаних Націй у першому ярусі Великої лаврської дзвіниці відкрито виставку образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва «Мультикультурний мікс», організаторами якої є Київський міський центр народної творчості та культурологічних досліджень Департаменту культури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) і Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник.

Юлія МАТТУ

Фінісаж виставки «Мультикультурний мікс» відбувся 23 жовтня.

Серед митців, які взяли участь у виставці, – етнічна німкеня Ангеліна Адольфівна Цанг, заслужений художник АР Крим. Пані Ангеліна працює у різних жанрах і техніках. Її роботи зберігаються у державних та приватних колекціях у європейських країнах, в Японії, США тощо. Вона – лауреат різноманітних конкурсів, учасник багатьох міжнародних та всеукраїнських виставок.

Українка Тамара Олексіївна Позднякова, громадська діячка в Італії, показала на виставці свої мереживні роботи, що привернули неабияку увагу відвідувачів. Пані Тамара розповіла для «КіЖ» про свою творчість:

«З дитинства я дуже хотіла плести, тож цьому мистецтву мене навчила мама. Спочатку прості мереживні візерунки, потім складніші. Бабуся ж навчила мене прясти. Охоча до ручної роботи, у 7 років я зв'язала перше настінне панно, а у 8 років пошила перший сарафан подрузі на замовлення.

На мій 23-й день народження мама подарувала мені першу мою в'язальну машинку «Українка» – і то був прорив у фінансову забезпеченість. Потім було трикотажне ательє, студія моди, мій авторський курс в'язання на машинці, спицями та гачком. Був курс пацьоркарства і величезна колекція прикрас. Потім лялька-мотанка, одягнута в усе в'язане, і, нарешті, техніка Фрі-форм».

На виставці пані Тамара представила свою колекцію «DON'ARTE» (з італійської *Donna* – «жінка», *Arte* – «мистецтво», *Donare* – «дарувати»).

«Ця назва – гра слів, які мені притаманні з багатьох причин», – зауважила майстриня.

Робота Ольги МАШЕВСЬКОЇ

Робота Тамари ПОЗДНЯКОВОЇ

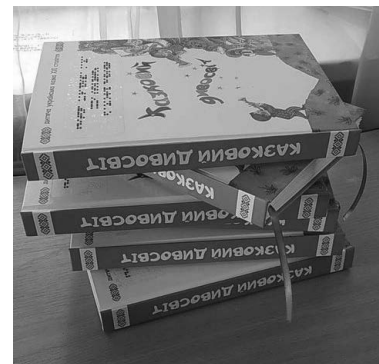
Українська художниця Ольга Машевська, майстриня декоративного народного розпису, також представила на виставці свої роботи. Пані Ольга – учасниця численних ініціатив з популяризації народного мистецтва та інших проектів, що стосуються історії та культури. Нині вона активно популяризує декоративний народний розпис України, зокрема – Петриківський та Самчиківський. В останній залюблена особливо: досліджує історію його виникнення й застосовує на практиці – навіть створює мурали у цьому стилі. Роботи майстрині є у приватних колекціях в Україні, Польщі, Канаді, Італії, Франції, Німеччині, Ізраїлі та США.

Участь у виставці взяла й ГО «Спілка митців «Одоль»». Раніше вона вже долучалася до фестивалів «Ritmi e danze dal mondo» у Джаварі (Італія, 2018–2019), «Ти у серці моїм, Україно!», «O-FEST» та ін. із виставками та майстер-класами, під час

яких усіх охочих навчали розпису, бісероплетінню, лозоплетінню, лялькарству тощо. Ця громадська організація проводить роботу з вузькими цільовими аудиторіями. Так, на регіональному етапі Всеукраїнського фестивалю творчості осіб з обмеженими фізичними можливостями «Барви життя» п'ятеро майстрів з «Одолені» провели на благодійних засадах 20 майстер-класів, залучивши до них 97 осіб. Коли втілювався культурно-мистецький проект «Мужні та незламні» й на захід мали завітати понад тисячу гостей, майстри з «Одолені» власноруч виготовили велику гірлянду, оздоблену квітками з тканини. А під час заходу «Рокам ніколи пам'яті не стерти» представники цієї громадської організації, теж на благодійних засадах, влаштували фотозону і провели 15 майстер-класів, залучивши до них 350 осіб – членів сімей учасників та ветеранів АТО, а також підготували і подарували сувеніри дітям.

ЗІРКИ НА ДОЛОНЬКАХ

Вийшла друком перша збірка українських казок «Казковий дивосвіт», надрукована шрифтом Брайля. Інклюзивне видання стало справжньою історичною подією для українців, що живуть в Угорщині.

Иого створено і видано у рамках серії міжнародних проектів «Дитяча українська казка XXI століття» (засновниця – Уляна Княгиницька) та «Зірки на долонях» (засновник – відомий український письменник Володимир Вакулєнко-К). Автори казок, що увійшли у нову книжку, – Еліна Заржицька, Ольга Репіна, Любов Швець, Дзвінка Дячок, Леся Кічура, Інна Калина та Сашко Дерманський.

«Казковий дивосвіт» – це літературно-художнє інклюзивне видання, адаптоване для читачів з важкими порушеннями зору за стандартами універсального дизайну. Виготовлене на цупкому папері методом рельєфного друку шрифтом Брайля. Книжка містить кольорові ілюстрації для читачів з важким порушенням зору, що їх виконав український художник Олександр Гембік, адаптована ж тішить своїх читачів рельєфно-крапковими ілюстраціями, підготовленими українською художницею Ольгою Разлом. Вони тактильні, тобто їх можна відчувати на дотик. Це справжня вишивка на папері!

Примірники «Казкового дивосвіту» брайлівським шрифтом будуть безкоштовно передані до спеціалізованих закладів та біблі-

отек України задля задоволення культурно-духовних потреб людей з обмеженням зору. Декілька примірників розмістять в Угорській національній бібліотеці імені Ференца Сечені та Державній бібліотеці іноземної літератури у місті Будапешт. Подарункові примірники надішлють українським незрячим читачам Туреччини, Угорщини, Іспанії, Канади і України.

Над виданням працювали: упорядники Володимир Вакулєнко-К та Уляна Княгиницька, літературний редактор Роксолана Сьома, коректор Валентина Бойко, ілюстратори Олександр Гембік та Ольга Разлом, дизайнерка Лілія Сало. Видання було реалізовано за підтримки спонсорів: Товариства української культури в Угорщині, Самоврядування українців Ференцвароша, Самоврядування українців Ержибетвароша, Самоврядування українців Ерду.

Сподіваємось, що збірка «Казковий дивосвіт» принесе казкову радість дітям, які сьогодні потребують нашої уваги та турботи!

Уляна КНЯГИНЕЦЬКА, Угорщина

В УКРАЇНІ ЗАПРАЦЮВАВ DIGITAL THEATRE ARCHIVE

Днями Національна спілка театральних діячів України презентувала Цифровий театральний архів (<https://theatre.com.ua>). Зручний та доступний веб-ресурс із повноцінною національною театральною базою даних створено для театральної спільноти, науковців та глядацької аудиторії.

Угорський театральний музей та інститут, Театральні інститути у Словаччині, Чехії, Словенії та інші), забезпечують збереження інформації на спеціальних сайтах.

Вивчивши досвід колег з європейських інституцій, НСТДУ здійснила запуск повноцінної вітчизняної театральної бази даних. На сайті вже 113 театрів, 471 вистава та 1845 персоналії за період 2015–2019 рр. Організатори зазначають, що попереду ще багато роботи з доповнення та розширення інформації. Також закликають усіх охочих активно користуватися архівом і допомагати у вдосконаленні ресурсу.

Проєкт реалізує НСТДУ за підтримки Українського культурного фонду. Куратор проекту – український театрознавець, доктор мистецтвознавства, професор Ганна Веселовська.

У багатьох країнах процес діджиталізованого архівування та фіксації театрального процесу триває вже давно. У Великій Британії, Німеччині, США, Франції існує чимало електронних театральних архівів. А державні інституції, що опікуються театрами у центрально-європейських країнах (Інститут театру імені Збігнева Рашевського у Польщі,

Прес-служба НСТДУ

ПОВЕРНЕННЯ «ОКСАНКИ»

До Національного музею Голодомору-геноциду повернули після реставрації скульптуру «Гірка пам'ять дитинства». «Дівчинка з колосками», яку в народі називають «Оксанка», – символ пам'яті про 3,5 мільйони дітей, убитих голодом під час геноциду української нації у 1932–1933 роках, а також тих, хто вижив, але не мав дитинства...

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

На презентації повернення символічної скульптури 29 вересня перед представниками ЗМІ виступили генеральна директорка Національного музею Голодомору-геноциду Олеся Стасюк, міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко, заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко, директор представництва Світового Конгресу Українців в Україні Сергій Касянчук.

«Це не перший акт наруги над символом пам'яті про жакливі злочин, вчинений комуністичним режимом проти української нації. Декілька років тому вандали облили фарбою скульптури янголів, ламали таблички з назвами сіл, занесених на "чорні дошки", зривали світильники, нівечили п'єдестал скульптури "Гірка пам'ять дитинства". Водночас "Дівчинка з колосками", або ж "Оксанка", – чи не найголовніший символ музею, з яким знайомляться усі, хто потрапляє на його територію», – розповіла під час заходу Олеся Стасюк, генеральна директорка Музею Голодомору.

«Дівчинка з колосками стала символом не тільки в Україні, а й у багатьох країнах світу. На цей акт вандалізму відреагувало багато відомих людей та інституцій в Україні й поза її межами. Поки ми живі, мусимо пам'ятати. Це символ того, що сталося у 1932–1933 роках. Пам'ять не можна стерти», – заявив міністр культури Олександр Ткаченко. На акт вандалізму відреагував і Президент України, закликавши поліцію провести необхідні слідчі дії, кваліфікувати правопорушення та доповісти про перебіг розслідування. Поліція попередньо кваліфікувала пошкодження «Дівчинки з колосками» біля Музею Голодомору як хуліганство. Пошук хуліганів, які вчинили цей акт вандалізму, триває і досі. У МВС пообіцяли покарати винних. «Ми продовжуємо пошук покидьків, які спалювали скульптуру дівчинки. Сподіваюся, що ми їх знайдемо. Ніхто не має права чинити такі дії проти

Виступ директора представництва СКУ в Україні Сергія КАСЯНЧУКА

символів української пам'яті. Наразі територія музею перебуває під постійним відеонаглядом, камери під'єднані до системи "Безпечне місто", пошуки руйнівників продовжуються», – доповів присутнім Антон Геращенко.

На акт вандалізму відреагувала світова спільнота. Зокрема, свою думку висловили Генеральне консульство України у Сан-Франциско, 22-й прем'єр-міністр Канади Стівен Гарпер, канадський політик Джеймс Безан, член Палати Громад Канади Іван Бейкер, Світовий Конгрес Українців, Комітет Голодомору в США, Президент Американсько-української ділової ради Морган Вільямс та інші.

«Це справді дуже боляче, подія вразила українців світу. Акт вандалізму над скульптурою – символічний! Десятками років намагалися знищити та стерти спогади про геноцид. Відновлення цього пам'ятника вказує на кроки відновлення нашої історичної пам'яті. У всьому світі ми відчуваємо цю боротьбу», – відзначив Сергій Касянчук.

З історії події: у ніч із 21 на 22 серпня вандали намагалися зруйнувати скульптуру на території Національного музею Голодомору-геноциду. На щастя, серйозних ушкоджень скульптурі не завдали. Директор музею Олеся Стасюк назвала те, що сталося, «актом наруги над пам'яттю цілої нації». І вважає, що це зробили свідомо перед Днем Незалежності. Це чітко спрямований проти пам'яті про злочин Голодомору-геноциду вандалізм. Наруга над пам'яттю мільйонів українців, закатованих штучним голодом. Можливо, це було зроблено на замовлення тих, хто заперечує факт злочину Кремля, вчиненого проти української нації. Але це міжнародний злочин, це геноцид, і цей злочин не має строку давності!

Водночас із поверненням «Оксанки» відреставрували її п'єдестал, створили табличку та ліквідували незначні пошкодження, завдані вандалами.

Дівчинка тримає в руках п'ять колосків, що нагадують про постанову від 7 серпня 1932 року «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності». Скульптуру встановлено у центрі площі Пам'яті Меморіалу пам'яті жертв Голодомору в Україні, що був відкритий у 2008 році. Автор ідеї Меморіального комплексу – народний художник України Анатолій Гайдамака.

Усі, хто знає про факт штучного голоду і визнає його геноцидом, приносять хліб, колоски, квіти, калину, обкладають свічками та лампадками простір навколо пам'ятника «Дівчинці з колосками»...

ПОЛКОВНИК МАРКО БЕЗРУЧКО ПОВЕРНУВСЯ ДО БОЯРКИ

10 жовтня 2020 року у Боярці на будинку дитячої школи мистецтв урочисто відкрили та освятили меморіальний барельєф на честь командира 6-ої Січової стрілецької дивізії Армії УНР Марка Даниловича Безручка.

Семен ВАСИЛЕНКО

У травні 1920 року розпочався легендарний спільний визвольний похід Армії Української Народної Республіки та

Війська Польського до Києва. Союзна військова мали звільнити столицю України від російсько-більшовицьких загарбників. До Києва просувалася і 6-та Січова стрілецька дивізія Армії УНР під командуванням полковника Марка Безручка. 7 травня 1920 року її підрозділи зайняли станцію Боярка і облаштували свій штаб біля вокзалу – у великому, просторому особняку Александрової, де сьогодні розміщується Боярська дитяча школа мистецтв.

Меморіальний барельєф створено й встановлено з ініціативи депутата Боярської міської ради, члена Національної спілки краєзнавців України, історика та журналіста, кандидата політичних наук Андрія Ковальова коштом Боярської міської ради.

Барельєф на вшанування видатного українського командира, міністра військових справ УНР Марка Безручка створив талановитий скульптор, викладач Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Олександр Михайлицький. На барельєфі зображено дивізійний знак 6-ої Січової стрілецької дивізії Армії УНР. Це вже п'ята скульптурна робота Олександра Михайлицького у Боярці. Раніше, реалізуючи ідею боярських краєзнавців і на прохання української громади Боярки, він створив барельєфи на честь українського повстанського отамана Марка Шляхового, полковника Армії УНР Євгена Коновальця, полковника Юрія Отмарштейна та полковника Івана Чмоли.

Право урочисто відкрити барельєф отримали спадкоємець роду Марка Безручка – його внучатий племінник Анатолій Безручко та учасник російсько-української війни, доброволець 1-ої танкової бригади, а згодом 56-ої бригади ЗСУ Юрій Романченко, обидва – мешканці Боярки. У місті вже склалася добра традиція, коли барельєфи українських героїв минулого відкривають герої теперішньої війни на Сході України.

Почесну варту біля барельєфа

несли військово-історичні реконструктори з київського клубу «Повстанець», які вистріляли зі своїх гвинтівок урочисто сальву на честь героїв 6-ої стрілецької дивізії Армії УНР.

Священники канонічної помісної Православної Церкви України протоієрей Димитрій Присяжний, протоієрей Ярослав Чорньєвський та протоієрей Василь Бумба відслужили панахиду за козаками Армії УНР і освятили меморіальний барельєф.

Під час урочистого мітингу член Національної спілки краєзнавців України Андрій Ковальов розповів присутнім про обставини перебування 6-ої Січової стрілецької дивізії у Боярці у травні 1920 року. Також він презентував громаді Боярки сигнальний примірник своєї книжки «Як гартувалася державність. Нариси до історії Боярки – Будаївки та околиць Києва в часи Української Революції і Перших визвольних змагань». Ця книжка – підсумок титанічної праці історика та краєзнавця, який понад десять років досліджував історію свого рідного міста та південно-західних околиць Києва у 1917–1920 роках.

Анатолій Безручко, який нещодавно переїхав жити до Боярки, розповів про долю родини Безручків, її переслідування російсько-більшовицькими окупантами.

Хор громади Благовіщенського храму Православної Церкви України під керівництвом отця Василя Бумби заспівав українські церковно-патріотичні пісні.

До присутніх звернувся і міський голова Олександр Зарубін, який підтримує встановлення меморіального барельєфа на честь Марка Безручка і загалом систематично, протягом п'яти років підтримував та впроваджував позитивні зміни у політиці національної пам'яті в Боярці.

На завершення урочистого мітингу гурт «Хорєя Козацька» під керівництвом народного артиста України, почесного громадянина міста Боярки Тараса Компаніченка заграли пісні Визвольних змагань, написані у 1920 році.

Фото Віталія ПАДАЛКИ

агломерат для комбінату везуть із Керчі баржами (не знаю, як тепер, коли Керч окупована Росією), шлак топлять у ньому ж. А воно ж маленьке, беззахисне...

Колись рибальські судна маячили по всьому горизонту, а нині їх майже не видно. Нема чого ловити, як каже сучасна молодь. Якийсь час навіть тюльки й бичка не було. Моторки браконьєрів гаяються за останніми осетрами, і російські рибозаводи не можуть роздобути бодай трохи ікри. Якби не вдала спроба з пеленгасом, на морі можна було би ставити хрест. Останню білугу ввіймали пів століття тому, останнього осетра ввіймають днями, улови решти риби порівняно з 1920-ми роками впали у 20 разів.

А у Європі кілограм осетрини коштує до ста євро, ікри білуги – до двох-трьох тисяч і більше. Якщо взяти улови часів НЕПу, то виходить багато мільярдів доларів, на порядок більше прибутку величезної «Азовсталі», що отруїла половину моря і половину Маріуполя – разом із комбінатом Ілліча, що отруїв другу половину. А ще можна заробляти на санаторіях: йодиста вода Азовського моря дуже корисна дітям. На степових заповідниках, на конярстві... Варіантів вистачає. Точніше, вистачало, поки сюди не вторглася Росія, ця вічна скалка в дупі світу...

Номадам та еллінам, запорожцям та непманам, жителям прибережних сіл і міст, усім любителям гарної риби й степового простору наші місця дарували процвітання. Але роки склалися в століття, ті – в еони, і всьому приходиться кінець, в тому числі й довгій епосі рибальського щастя. Сонце, що блищало на лусці, закотилося, згасло, сіло. Ми самі, своїми руками влаштували це. На цій сумній ноті можна б закінчити розповідь, проте все ще жевріє надія – а раптом настане новий світанок?

ДЕ ВІТЧИЗНА ГОМЕРА?

Але перейдемо від іхтіології до іхтіофагії – вона говорить на користь походження Гомера з наших країв. Узяти «Одіссею» – фактично це гомеричний квест, опис епічного походу з географічним розмахом. Упродовж усїєї, неабияк довгої «Одіссеї» герої або пливуть, або б'ються, або бенкетують. І зверніть увагу на меню ахейців: героїчні гурмани Гомера рижуть ніжних кіз і жирних баранів, свиней білозубих, биків важконогих і криворогих, причому найбільше вони люблять те жирне м'ясо, що йде уздовж хребта, хоча цінують і всяке інше. Безліччю апетитних епітетів, присвячених різноманітно приготовленому м'ясу, його божественному смаку, його героїчному героїзму, його божевільній героїчності, його героїчності, його героїчності... Рухайтесь, герої! Герої! Герої!

Згадуються також хліб і сири, але й вони не можуть вгамувати почуття подиву – невже Гомер співає про предків риболюбивих еллінів? Гм. Коли ж ті змінили раціон і уподобання? І що зовсім уже підозріло, в цьому ж дусі описується навіть бенкет лестригонів, до яких зводять свій рід балклавські греки, моряки з моряків. У жертву богам у них також спалюють «гладкі стегна» тварин. Хоча все відбувається у моря.

І тільки коли смачнобагата їжа вичерпується, голодні герої згадують, що вони у багаторибного моря, і починають ловити рибу гостросогбенними гаками або закидають дрібнопетлистий невід. Тобто як рибу ловлять, Гомер бачив. Але у нього немає ні слова про саму рибу, про крутоспинного тунця чи про срібнохвостого рибця, не кажучи вже про смак інших рибних делікатесів і про подальше застілля. Це дивно і навіть разуче! Нічого про царіцю античного столу, про рибу солону і копчену, мариновану і запечену, сиру під гострим соусом або просто в'ялену, протерту в порошок і змішану з тістом, а тим більше – про мідій та устриць, восьминогів та інших смачних морських гадів. Мабуть, риба в очах ахейців і Гомера годилася лише на те, щоби голод втамувати. Якщо, звичайно, аед правильно передав меню їхніх застіль.

Бо я не вірю, я просто не можу уявити, щоб елліни, ці діти моря, перебивалися з хліба на хамсу, сумуючи про м'ясо і не вміючи ні оцінити красу сифуд, ні оспівати. Цього не може бути, тому що не може бути ніколи. Очевидно, ахейці Гомера ще не стали еллінами: недарма їхні міста розташовувалися оддалік від моря, що немислимо для полів справжніх еллінів. Або ж сам сліпий лірник не розумів і не цїнував чудес рибного столу. Тому марно сім грецьких міст сперечалися за честь називатися його батьківщиною. Погляньте на їхній список – усі вони приморські. Тоді як Гомер, мабуть, народився у наших степах.

Кіммерійці-гімуру, будучи номадами, не захоплювалися риболовлю, цей народ Біблія називала північним народом гомер, а Лев Диякон Калойській у своїй «Історії» пише: «Арріан каже у своєму периплі, що Пелеев син Ахілл був родом скіф з невеликого міста Мірмекія, що стояв біля озера Меотиди, що після вже, вигнаний скіфами за неприборканість, жорстокість і зарозумілість духу, він оселився у Фессалії. Ясним сьому доказом служать криї плаща його з пражкою, навик боротися пішим, світло-русяве волосся, блакитні очі, шалена відважність, запальність і жорстокість, за що засуджує його Агамемнон в цих словах: «Тобі приємні завжди суперечки, чвари і битви»». Руїни Мірмекія ще видно на невеликому скелястому мисі у Керченській бухті.

ДОСЛІДЖЕНО ІСТОРІЮ ПУТІВНИКІВ ЛЬВОВОМ

Нещодавно у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбулася неординарна подія – захист кандидатської дисертації на вельми незвичну тему: «Львів у туристичних путівниках другої половини XIX – першої третини XX ст.». Її авторка, Маріанна Мовна, яка працює у Львівській національній науковій бібліотеці України імені Василя Стефаника, – чи не єдиний у країні науковець, який досліджує путівники українськими містами.

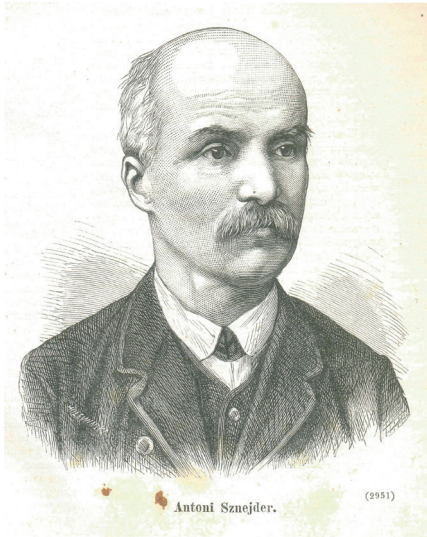
Роман ГОЛИК

Серед них Львів має одну з найдавніших історій видання путівників (від 1871 року) та лідирує за їхньою кількістю (понад 270 книжок різними мовами – німецькою, польською, українською, російською, французькою, англійською тощо).

На сторінках путівників, авторами яких були представники різних культур, місто Лева та багатовакова культура його мешканців отримали специфічне відображення. Історично склалося так, що перші путівникові видання подавали австрійську та польську візії міста. Погляд українця на галицьку столицю, її історичну долю та найвизначніші архітектурні пам'ятки вперше був оприлюднений лише 1925 року – у першому українському путівнику, який написали мистецтвознавець Микола Голубець та письменник Левко Лепкий.

Дослідження путівникових видань Львова 1871–1939 рр. дало змогу повернути сучасникам багато маловідомих та незаслужено забутих імен їхніх творців – діячів науки і культури. Це були, зокрема, Антоній Юліан Шнайдер, «батько» першого путівника Львовом (1871), Альберт Ціппер, автор першого німецького путівника (1894), Францішек Баранський і Францішек Яворський, автори найкращих вадемекумів (кишенькових путівників-довідників) початку XX ст. та багато інших. Серед українських путівників містом варто виділити «Історичні проходи по Львові» відомого історика Івана Крип'якевича (1932), що не втратили своєї актуальності й неодноразово перевидавалися вже у незалежній Україні.

Маріанна Мовна у своїй дисертаційній роботі вперше запропонувала власну періодизацію львівських путівників 1871–1939 рр., поділивши їхню історію на австрійський (1871–1918), російський (1914–1915) та польський

Титульна сторінка першого путівника Львовом (1871 р.) і портрет його автора – Антонія Юліана Шнайдера

(1919–1939) періоди. Кожна епоха у житті Львова – міста, яке в різний час входило до складу різних держав, – диктувала своє трактування його історії та культури. Кожен з історичних періодів формував свій стиль, ідеологічне навантаження та культурну традицію укладання вадемекумів. Жанр путівника – особливий, адже в ньому містяться відомості з різних дисциплін – історії, архітектури, мистецтвознавства, економіки, статистики, географії, геології тощо. У текстах путівників тісно перепліталися науково-популярне, ідеологічне та рекламне наповнення. Тут, з одного боку, відобразилася

Микола Голубець – автор першого українського путівника Львовом (1925 р.)

Обкладинка книжки М. Мовної «Путівники Львовом» (2014)

історична та культурна специфіка міста, його культурний портрет на різних відтинках його історичного шляху. З іншого боку, путівники формували у свідомості читачів певний образ Львова, спрямовуючи його в дуже різні світоглядні русла, формуючи різні міфи міста.

Більше дізнатися про зміст путівників Львовом, їхні цікавинки можна з книжок Маріанни Мов-

ної «Путівники Львовом: історико-бібліографічне дослідження» (2013) та «Путівники Львовом: історико-культурологічне дослідження» (2014). Це результат багатолітніх, копітких, цілеспрямованих систематичних досліджень, який, без сумніву, заслуговує на увагу не лише фахівців, а й ширших читачьких кіл – усіх, кому не байдужа історія Львова та України і її міст.

ДМИТРО ЛАЗУТКІН: «ВМІТИ РОЗСТАВИТИ СЛОВА, АБИ ВИНИКЛА МАГІЯ, – ЦЕ ДЛЯ МЕНЕ НАЙЦІННІШЕ»

Якби він жив за доби Ренесансу – його б назвали homo universalis. Кількаразовий чемпіон України та світу з бойових мистецтв – та секс-символ української поезії.

Спортсмен і тележурналіст, коментатор Олімпійських ігор, який постійно мандрує світом, – і завідник поетичних фестивалів, який читає вірші біля вечірнього багаття. Чимало поезій Лазуткіна покладені на музику вітчизняними рокерами і тепер лунають у навушниках студентів. Попри свою багатогранну діяльність, а також справи сімейні (Дмитро – батько двох дітей), поет завжди відкритий для діалогу й ніколи не відмовиться відповісти на кілька запитань.

– Яким чином людина, що здобула технічну освіту і займалася бойовими мистецтвами, поєднує це з написанням віршів – явною ознакою «лірика»? Як інженер і каратист прийшов до поезії?

– Я почав писати вірші ще до того, як у моєму житті з'явилися єдиноборства. Та й до школи ще. Завжди знав, що стану поетом. А інженерна освіта і контактні єдиноборства допомогли мені сформуватися як людині. До того ж я завжди намагався уникати одноманітності. Тож мої зацікавлення ніколи не обмежувалися чимось одним. Тривалий час я поєднував участь у літературних фестивалях і виступи на змаганнях з

кікбоксингу, ушу-сань-да, карате. Міг у вересні стати лауреатом поетичного конкурсу, а вже 14 жовтня – взяти золото на Чемпіонаті України з козацького двобою. Брав участь у спортивних змаганнях до 32 років.

Потім бував на них лише як спортивний журналіст.

– Часто можна почути, що нині, у XXI столітті, поезія не у фаворі, тоді як у середині XX століття поети збирали цілі стадіони. Чи існує, на твою думку, інтерес до поезії у сьогоденній Україні?

– Якщо розглядати книжки і виступи на масових заходах як певний літературний продукт – то, ясна річ, зараз у нього набагато більше конкурентів, ніж у 60-х роках минулого століття. Нині, аби піти на поетичний вечір, людина має не лише перебороти власну ліню, а й витримати спокусу телевізором, інтернетом, різноманітними гаджетами. Але це не означає, що люди не цікавляться віршами. Просто слід їм пропонувати не лише читання тексту, а й цілу систему цінностей і культурних кодів, лайфстайл, органічну складовою якого є поезія.

– Сучасний поет – це заглиблений у себе герметичний митець чи навпаки – публічна людина, яка читає зі сцени на площі?

– Поезія – для мене – це дуже інтимна сфера. Як її доносити до

Дмитро ЛАЗУТКІН

людей – читати на площах чи анонімно викладати в інтернет – особиста справа автора. Головне, аби було куди заглиблюватися. Вміти розставити слова в такому порядку, аби виникла магія, – це для мене найцінніше.

– Ти часто буваєш по роботі за кордоном, мандруєш іншими країнами. Чи приносять ці мандрівки натхнення й нові твори? Чи творчий процес не залежить від місця перебування?

– Фантазії не потрібен безвіз, натхненню не заважають кордони. Зазвичай, перебуваючи за кордоном, пишу мало. Накопичую враження, набираюся енергії. Згодом це все може виринути у текстах. А може, й залишитися в мені. Утім, є винятки – Куба і Польща, лише там щось написалося.

– Сучасні поети надають перевагу верлібру. Деякі навіть стверджують, що силаботоніка є застарілою для поезії. Ти відомий, зокрема, своїми потужними римованими віршами. Яким чином має розвиватися сучасна

поезія? Переходити на глобальний верлібр чи зберігати самобутнє й традиційне римкування?

– У мене є чимало і акцентних віршів, і верлібрів. Ідеться про різні способи поетичного мислення. Але вони можуть існувати паралельно – як вагомий висловлювання в рамках однієї літературної біографії. Так, подекуди здається, що за верлібром легше приховати вади у техніці. Дехто цим користується. Але не слід знецінювати вимоги до точності висловлювання у вільному вірші.

– Дехто стверджує, що українська література набуває рис, притаманних шоу-бізнесу. Письменники виступають на телебаченні, дають інтерв'ю глянцевиим виданням, беруть участь у телешоу, роблять фотосесії. Чи допомагає це у просуванні творчості та зацікавленні читача?

– Медійність сприяє упізнаваності. Чим більше письменник перебуває у полі зору широкого загалу – тим краще його знатимуть. Але якщо він пише нецікаво – технології шоу-бізнесу жодним чином не вплинуть на зростання читацької аудиторії.

– Починаючи від «шістдесятників» зародилася традиція називати поетів «дев'яностниками», «двотисячниками», «двітисячідес'ятниками». Як ти вважаєш, чи виправдані такі визначення? І чи відносиш ти себе конкретно до якогось поетичного покоління?

– Мене прийнято вважати 2000-ником. Я до цього ставлюся нормально. Хоча чим далі, тим менше відчувається необхідність

бути причетним до якогось певного покоління, розподіл на які – це такий собі маркетинговий хід від літературознавства. Воно непогано спрацьовує на старті, коли важко оцінити потенціал авторів, проте й ігнорувати появу нових імен стає неможливо.

– Ти плідно співпрацював з українськими рок-музикантами, чимало твоїх віршів стали піснями. Чи створюєш ти вірші спеціально «для музики»? І що ти відчуваєш, коли чуєш свої твори у музичному виконанні?

– Я майже не пишу пісень. Але часом відчуваю, що вірш просять на музику. Переважно народжується текст, який має свій ритм і енергетику – все інше роблять композитори та аранжувальники. Є й протилежні приклади, але їх менше. Загалом мене влаштовує те, як інтерпретують мою поезію гурти «Козак Систем», «Тарута», «Калекція» та «Артерія». Імпонує підхід барда Дмитра Гуцала.

– Вважається, що сформований поет зі стажем може бути поетичним педагогом. Уяви себе перед аудиторією поетів-початківців. Що б ти їм порадив?

– Не слухайте порад! Пишіть і живіть – як відчуваєте. Робіть це так, аби люди запам'ятали вас назавжди.

– Чи є в тебе у планах написання прозових творів?

– Дуже хочеться дописати книгу оповідань. Десь третина поки що є... Але всьому свій час.

Спілкувався Дмитро КНЯЖИЧ

І ДЕНЬ КОЗАЦТВА ВІДСВЯТКУВАЛИ, І КОШОВОГО ОТАМАНА ПРИВІТАЛИ

У Херсонській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Олеса Гончара 10 жовтня відбулося засідання артлабораторії «Українська Хата – талантами багата», присвячене Дню українського козацтва, а також 85-річчю від дня народження поета-пісняра, краєзнавця і журналіста, полковника Василя Гайдамаки.

День українського козацтва є чи не найважливішим чинником національної і територіальної консолідації українського народу. Тож і цього суботнього дня в актовій залі обласної книгозбірні зібралося чимало, як на нинішні часи, шанувальників українських традицій. Прийшли зовсім юні школярі й си-

вочолі офіцери обласного морського зібрання, творча юнь та старішини творчих спілок Херсонщини.

Молода херсонська поетеса Альона Мовчан та автор-виконавець Віктор Ревенко подарували присутнім літературно-музичну композицію «Ой, соколе», присвячену герою-козакам, співачка Тетяна Дудкіна наснажувала глядачів на патріотичний гарт піснями «Козаче» та «Українські козаки», а співак Іван Бурлака ознайомив присутніх із новою пісню «Люблю я неньку Україну» на музику Анатолія Шевченка та слова ювіляра – Василя Гайдамаки.

Саме Василеві Гайдамаці, який від 2002 року є кошовим отаманом Козацько-морського об'єднання, була присвячена друга половина заходу.

Народився Василь Васильович Гайдамака 10 жовтня 1935 року в Херсоні. Василь Васи-льович – лю-

дина козацького роду (кам'яний хрест на могилі прадіда Василя Васильовича стоїть на цвинтарі у Бериславі) й романтичної вдачі. Навчався у херсонській школі №2 та Одеському військово-морському училищі (до 1956 р.). Служив військовим моряком-підводником на Далекому Сході. Ще 1965 року Василь Васильович закінчив П'ятигорський державний фармацевтичний інститут, а 1973 року – курси Ленінградської військово-медичної академії. Від 1969-го до 1981 року працював викладачем, а пізніше – старшим викладачем військово-морської кафедри Хабаровського державного медичного інституту. Та де б не носила доля Василя Гайдамаки, він усім серцем прагнув повернутися до рідного степового краю. Тому, коли 1981 року за станом здоров'я був звільнений у за-пас, не роздумуючи, по-

вернувся до Херсона, де відразу ж проявив себе як активний гро-мадський діяч. За час становлення української державності на рідних землях Василь Гай-дамака написав і видав друком низку літературно-художніх видань. 2007 року його зара-хували до лав НСЖУ, а 2009 року – до Всеукраїнської спілки письменників-мариністів. Того ж 2009 року він був удостоєний обласної літературної премії імені Бориса Лавреню-ва. Від 2017 року Василь Васильович Гайдамака – почесний громадянин міста Херсона.

На заході лунали вірші й пісні Василя Гайдамаки у виконанні дитячого вокального ансамблю Херсонської гімназії №2, капітана ІІ рангу Анатолія Шаповалова та народного ар-тиста України Харіса Ширінського. Звучали на адресу Василя Васильовича й вітальні промови від заступника

голови правління обласної організації НСЖУ Любові Брусик, ка-пітана І рангу Миколи Кистріна, голови громадської організації ветеранів СБУ «Щит Та-врії» Олексія Алексєєва, голови обласної організації НСПУ Василя Загороднюка, колег із літературного клубу «Елінг» та інших. Господиня «Української Хати» Оксана Олексюк подарувала ювілярові власноруч спечений торт, а колега за морським зібранням, майстер різьби по дереву Василь Сорока виготовив для нього композицію з дерева під назвою «Українська гостинність». Захід був емоційно насичений козацьким завзяттям. Шануймо свій козацький край та його традиції!

Олег ОЛЕКСЮК, заслужений працівник культури України, керівник проєкту «Українська Хата – талантами багата»

ЛЮБОВ КУПЦОВА: «БЛИЗЬКІ КЛИЧУТЬ МЕНЕ БІЛКОЮ, КАЖУТЬ, ЩО ЗА ХАРАКТЕР, А НЕ ЗА РУДЕ ВОЛОССЯ...»

Учителька початкових класів Любов Купцова працює в Одеській спеціалізованій школі №40 із травня 1988 року. Вона – автор понад 10 програм, підручників та методичних рекомендацій для вчителів мови та літератури молодших класів.

Відзначена грамотами міського управління освіти та Управління освіти і науки Одеської ОДА, Президента України – за досягнення та вагомий внесок в освіту, Міністерства освіти – за роботу з обдарованими дітьми. Удостоєна звання «Кращий педагогічний працівник міста Одеси».

Можна стверджувати, що своє життя Любов Георгіївна присвятила дітям. Може, тому вона й працює і на ниві освіти, і на ниві літератури – однієї з головних складових виховання молодшого покоління. Цього року повість Любові Купцової «Ксюша та Ведмідь» була відзначена 1-ю премією VIII міжнародного літературного конкурсу творів для дітей та юнацтва «Корнійчуківська премія».

Отже, наша розмова з письменницею – про творчість, викладання, виховання, натхнення і кохання...

– Любонько, як сталося, що ти обрала професію вчителя?

– У п'ятому класі ми взяли шефство над першокласниками. З цього дня, мабуть, я і пішла стежкою до вчителювання. Спочатку проводила ігри з малюками на перервах, потім стала читати їм у вільний час книжки, приходячи до них в групу продовженого дня. А одного разу під час канікул зловила себе на думці, що чогось мені не вистачає. Не вистачало спілкування з малюками! Тут я і замислилася над тим, ким хочу стати в майбутньому. Але була у мене ще одна мрія – піти в літературний інститут. У той час я вже трохи писала, більше «хво-

рила» на вірші. Однак розуміла, що не хочу писати за вказівкою і зобов'язанням. Ще однією моєю пристрастю була археологія. Проте яка з мене буде хранителька вогнища і мати, якщо я буду мотатися по розкопках. Словом, уже тоді я зрозуміла, що всі свої інтереси, здібності і мрії я зможу об'єднати у професії «вчитель початкових класів».

– І скільки випусків уже маєш?

– Важке питання! Це ж треба поррахувати! Ніколи цим не займалася. Приблизно... По чотирьох роках кожен випуск – мабуть, їх було 7 приблизно по 32–34 дитинки, ось і маємо 240 учнів. Але були ще класи, де я викладала мистецтво, та перший рік працювала педагогом-організатором. Знов скажу, питання важке. Зараз у мене 34 чарівні непосиди-другокласники. Це восьмий буде випуск.

– Перші твої випуски – то вже дорослі люди. Зустрічаєш когось зі своїх колишніх «першачків»? Чи то вони тебе відвідують?

– Відвідують! Є хлопці, які перед рейсом обов'язково приходять – «на удачу», як вони кажуть. Запрошують на весілля, приносять немовлят, щоб поділитися своїм щастям. Зустрічалися і в скрутні години, коли йшли з життя батьки моїх учнів. Як кажуть, у радості й у горі.

– Нині ти пишеш для дітей. Твої «Майка і Смугастик», що вийшли друком у «Видавництві Старого Лева», розійшлися буквально миттєво. Але ж починала ти з віршів для дорослих. Чи я помиляюся?

– Не помиляєшся. Пишу і тепер для дорослих вірші й трохи прози.

– Чому відбулася така зміна пріоритетів?

– Краще сказати, розширилися пріоритети. Для дітей треба писати більш майстерно. Вони не стануть читати твої книжки, коли їм не цікаво.

– А з чого почалися «Майка та Смугастик»? З героїв, яких ти побачила «вживу», чи з ідеї розказати дітям про тваринку із середовища, яке нас оточує?

– Близькі кличуть мене Білкою, кажуть, що за характер, а не за руде волосся... А свого близького друга я називаю Котом. Ось він і запропонував написати історію про Білку і Кота. Я довго впиралася, не було, мабуть, поштовху для цього. Але одного дня мені потрібно було для уроку скласти невеличку історію саме про цих героїв. І пішло-поїхало! Більше того, вже є друга частина – «Повернення Майки і Смугастика». А

побачить вона світ чи ні – питання відкрите.

– У твоїй творчості відстежується певна циклічність: спочатку вірші, потім казкова пригодницька повість для дітей, а тепер – повість про перше кохання...

– Спочатку я не збиралася писати повість. Було кілька окремих оповідань про Ксюшу і Ведмеда. Проте Володимир Григорович Рутківський запропонував написати повість, бо герої вимальовувалися дуже цікаві, неординарні. Я погодилася.

– Герої повісті – чи не твої знайомі? Або й учні?

– Це такий збірний образ усіх моїх попередніх спостережень за друзями, учнями, донькою і зовсім трохи мого власного учнівського досвіду. Герої були придумані мною, але трохи пізніше вони стали жити своїм життям. Іноді дивували мене своїми вчинками, вели мене зовсім в іншому напрямку. Дуже люблю мопсика Жорика.

– Можливо, їхня історія схожа на історію твого першого кохання?

– Ні, ця історія не має відношення до мого першого кохання. Хіба що світлий образ, який було створено у моїй уяві завдяки тому, що я дуже любила чита-

ти. Як казала моя донька, у житті все не так, як у книжках, – це вона про перше кохання, довіру, дорослу любов. Мені дуже хотілося, щоб після прочитання повісті у читачів залишився теплий вогник у душі.

– Так, справді. Дуже світла, чиста історія. І прекрасно, що у повісті відсутня складова, яку часто-густо пропонують використовувати видавці. Здогадалась? Так, це відсутність сексуального забарвлення. А як ти ставишся до цього? Чи потрібно настільки наполегливо звертати на це увагу юного читача?

– Як на мене, то цього «добра» вистачає. Сексуальне забарвлення лізе з телеекранів, рекламних роликів, навіть з мультиплікації. Діти ще тільки з пелюшок звільнилися, а ця тема лине звідусіль.

– До речі... А перший вірш був про кохання? І як ти його написала: під впливом емоцій чи свідомо роздумуючи про життя?

– Ні, не про кохання. Це був такий собі римований заклик до миру. Ніхто не знав, що на папері римую. Надіслала його в районну газету моя класна керівниця. А як вірш до неї потрапив, не пам'ятаю. Його надрукували. Так тайна перестала бути тайною. Це був випускний клас.

Вірші ж приходять самі. Сісти за стіл і написати – у мене ніко-

ли так не виходило. А про любов, звісно, теж писала, як усі підлітки. Ці емоції найсильніші!

– Авторів завжди хочеться знайти вдячних слухачів. Кому першому ти прочитала свій перший вірш? Яка була реакція цієї людини?

– Гарне питання. Подрузі. Їй сподобався вірш.

– Окрім художньої літератури, ти створюєш і навчальну. А це вже зовсім інша історія – по собі знаю. Що тобі важче дається? Чи все пишеться однаково легко?

– Навчальна література – це зовсім інша ніша. Пишеться по-різному: буває важко розпочати, а потім треба гальмувати, бо ідеї народжуються знову і знову.

Можу сказати, що навчальна література спрощується. Критерії дивні, як на мене, дуже багато методичних порушень. Як можна дати тему «Ненаголошені в корені», не давши тему «Корінь слова»? Це болісне питання.

Легко пишеться те, що вже сформувалося в голові. У творах моїх героїв – веселі, неординарні. Не знаю, чи люблять вони свого автора, але я їх – дуже. До речі, дитиною я була впевнена у своїй звичайності. Навколо мене було так багато цікавих талановитих людей. Мені дуже пощастило з учителями. Низький їм уклін.

– Розкриєш хоч один секрет твоєї «творчої лабораторії»? З чого починається казка або вірш, коли в голові вже сформовано ідею?

– У голові виникає діафілм із кольорових кадрів, і я їх подумки озвучую. У житті бували ситуації, коли я починаю голосами мультиплікаційних героїв озвучувати двох собачок або котів на пляжі. Як полюбляють говорити мої знайомі: «Який талант гине!». Але я його дуже часто використовую в роботі.

– На твої вірші для дорослих створено пісні. Хто пише для тебе музику? А виконує?

– Музику до своїх віршів пишу сама. Виконую теж сама. Лише дві пісні написали інші музиканти: «За дверью в заборе» – музика і виконання Олександра Дзюби, та «Кальян» – музика і виконання Сергія Островитиніна.

Є пісні на слова інших поетів. На замовлення писати не можу, не вмію. Щось повинно у душі клацнути – називаю це співзвуччям. Я самоука, музичної школи не закінчувала, хоч дуже хотіла. Не склалося. Пісні – це вібрації душі. У скрутні часи гітара – мій лікар і пастир.

КОЛИ ГОВОРИТЬ ГЛИНА

В. Нагнибіда, О. Олешко, Віктор Сергійович захопився традиційним для Полтавщини тригранно-виїмчастим різьбленням і досконало опанував його. Основні декоративні елементи його робіт у цій царині мистецтва – символи сонця, землі, громові знаки. Не полишав і килимарства. Виткав gobелен і килим з портретами Тараса Шевченка. Один зі словами «І чужому навчається, й свого не цурайтесь», інший – «Ой Дніпре мій, Дніпре, широкий та дужий! Багато ти, батьку, у море носив козацької крові» (перший зберігається у Шевченківському національному заповіднику «Тарасова гора»). Ці теми були нав'язні улюбленим для нього посланням «І мертвим, і живим...» та поемою «Гайдамаки» з її надією, що у степах України блисне булава.

Активна діяльність на ниві національної культури муляла очі 5-му, ідеологічному, відділу УКДБ. За Фурманом почали стежити. Дійшли до того, що в Космачі, де він фотографував гуцульський великодній обряд і писанки, до нього підійшли особи з червоними посвідченнями, наказали витягти з фотоапарата плівку й засвітили її.

Розповідає колишній методист Будинку народної творчості, заслужений художник України Іван Новобранець: «Мене викликали в УКДБ і стали розпитувати про В. Фурмана. Спитали: "Почему Фурман открывает выставки на украинском языке?". Я відповів, що йому сам Бог велів, адже він начальник відділу народної творчості. Тоді запитали: "А почему он с нами говорит по-украински? Мы ведь с ним по-русски? И почему он ходит в бандеровской свитке?" – так вони назвали гуцульський кептар. На завершення бесіди заявили: "Вы в своем Будинке националистическое клубо развели! Мы все о вас знаем!". Від гніву мене трясло. Це був негативний подвиг і тривога за наш народ, який і досі тероризують».

Віктор Фурман не став чекати наслідків цих викликів і виїхав у Якутію. Перед від'їздом устиг видати «Полтавські самоцвіти» (1982) – перший за сорок років альбом про народних майстрів Полтавщини.

З отриманням Україною незалежності Віктор Сергійович очолив Полтавський обласний осередок Національної спілки майстрів народного мистецтва, був удостоєний звання заслуженого працівника культури України. Це ще раз доводить справедливість слів великого Кобзаря: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля».

Майже сорок років жодна республіканська і обласна виставка робіт майстрів народної творчості не проходила без участі Віктора Фурмана. Від нас він пішов в останній день зими 2013 року. Тоді, 28 лютого, на чистому блакитному небі променіло яскраве сонце, освітлюючи шляхи у невідомі світи.

У Затурцівському меморіальному музеї В'ячеслава Липинського, що на Волині, відкрилася виставка робіт відомого у краї гончаря, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України Миколи Полякова.

Назва виставки «Голосом предків озвалася глина» несе в собі глибинний зміст. Адже гончарство було одним із найдавніших народних ремесел відтоді як люди навчилися готувати їжу на вогні. І, як бачимо, глиняний горщик (геніальний винахід людства!), миска, глечик не виходять з ужитку й досі. А якщо ці предмети мають досконалу форму, та ще й оздоблені класичним чи сучасним (авторським) орнаментом, або ж мають незвичайних обрисів вушко чи шийку, то, звісно, утилітарна річ набуває ще й мистецької вартості. Зауважимо, що чорно-димлена лощена кераміка – явище рідкісне. Донедавна в Україні було відносно небагато осередків гончарства, де виготовлялися чорні («сизі», «сиві») глечики, горнята, миски, горщики, двійнята, друшляки. Переважно це були місця, де добували спеціальну глину зі значним вмістом сполук вуглецю, оксиду заліза. Вироби гончарів з Гавареччини в Галичині, Рокити, Дубечного на Волині, а раніше – Кременця, Вишнівця, Вербовця на Тернопіллі, відомі далеко за межами України. Чорнолощені вироби не просто гарні, вони наділені особливим шармом, тому дедалі частіше стають окрасою інтер'єрів навіть сучасних міських помешкань.

Ще з 1990-х років ім'я молодого кераміста Миколи Полякова, який на той час працював у Луцьку, відоме у колах мистецтвознавців, музейників, шанувальників народної творчості. Але справжнім майстром своєї справи, учителем юних гончарів Микола Сергійович став уже на рідній Локачинщині. І попри те, що досвідчений гончар був учасником численних фестивалів народного мистецтва («ЕтноСвіт», Київ, «Не святі горшки ліплять», Тернопіль, «Берегиня», Луцьк, «Український коровай-сузір'я» та «Княжий», Володимир-Волинський, «Над Королівським шляхом», Затурці), різноманітних форумів керамістів, майстер-класів гончарів, конкурсів та колективних виставок не лише в Україні, а й за кордоном, нинішня експозиція в Затурцях – перша персональна виставка цього мистця.

У просторій виставковій залі на подіумах, мисниках, імпрорізованих куточках селянського обійстя чи міської кав'ярні зручно розташувалися традиційні гладішки і баняч-

с. Затурці. 2018 р.

ки, горщики-«близнюки» й «варішки», баньки і кухлики-«набираші», миски й полумиски, горнята-супниці, кавові посудні набори, вази. Близько п'ятдесяти найменувань виробів майстра милують око, вражають досконалістю форм та орнаментики. Загалом в експозиції представлено понад півтори сотні гончарних виробів. Традиційний волинсько-поліський розпис методом «лощення» у вигляді косих ліній, клітинок, «сосенок» ледь проглядається серед десятків різноманітних «авторських» малюнків. Як тло для чорнолощеного посуду використано світлі ткани скатертини, рушники, серветки. Виставку доповнюють численні фотографії з гончарських форумів у Києві й у Тернополі, на Вінничині й на Волині, у Лодзі й у Любліні. Ось оригінально оформлений стіл прикрашають чорнолощені керамічні полумиски, наповнені різнобарвними фруктами, дарованими щедро волинською осінню. До речі, у родині Полякових уже давно господиня готує і подає різноманітні страви (а вона у цьому справжній майстер!) лише у посуді з глини, виготовленому главою сім'ї.

Подія збрала зацікавлених людей, по-справжньому залюблених у народне мистецтво. Захід

чить про особливу дружню атмосферу в сім'ї.

Про мистецьку цінність робіт Миколи Полякова мовив по-філософському мудро річ художник і дизайнер Орест Хмельовський. Схваливши оригінальні знахідки у дизайні виробів, Орест Михайлович усе ж таки зауважив, що треба міцно триматися прадавньої традиції, не розпорочуватися на копіювання зразків з інтернету, а вибрати натомість кілька основних форм і працювати з ними. Щоправда, життя інколи вносить свої корективи у творчу практику майстра, вимагає відходу в бік побажань покупців виробів. Тому з'являються витончені кавові горнятка з блюдцями, великі горнята-супниці, посуд на масло, кухлі для пива, оригінальні сметанники, вишукані вази для квітів. Однак, наголосив Орест Михайлович, в основі творчості художника (а не просто ремісника-гончаря) має домінувати народна традиція: глина має «озиватися голосом предків».

Щиро привітала колегу з відкриттям персональної виставки мисткиня зі Львова, яка нині перебуває у рідному Володимирі-Волинському, – Євгенія Ромащук, колеги з районного будинку школяра, де Микола Поляков керує гуртками «Загадкова глина», «Ручне ліплення», «Гончарство». Цікавою сторінкою заходу стала презентація документального фільму про майстра його колеги Інни Ковальчук «Магія вогню... Магія глини... Магія в долонях».

На малій Україні селище Локачі позначене маленьким кружечком. Але саме там народилася письменниця Маргарита Малиновська, звідти родом журналістка, редакторка газети «День» Лариса Івшина, вже згадана членкиня Національних спілок журналістів і письменників Валентина Штинько та багато інших відомих своїми талантами й досягненнями людей. Отож, усі учасники заходу жартома зійшлися на тому, що Локачі таки центр – якщо не Всесвіту, то небосхилу, де сяє ціле сузір'я талантів, у якому зірка Миколи Полякова – одна з найяскравіших.

Виставку в Затурцівському музеї відвідало вже близько пів сотні осіб. І незмінно – захоплені відгуки. Ось один із них: «Перша персональна виставка першого майстра-гончаря, який вміє слухати музику століть і чути голоси вічності... Низький уклін Вам, Майстре, і побажання щастя в пошуках власного світотворення. З любов'ю – Галя Кажан-Рудюк, за-служена артистка України».

Наталія ГАТАЛЬСЬКА, с. Затурці
Локачинського р-ну Волинської обл.

ХУДОЖНИК МИХАЙЛО КУЗІВ: «ГОЛОВНЕ У МОЇХ РОБОТАХ – ЦЕ ВІДКРИТТЯ ПРОСТОРУ»

У двох виставкових залах Збарзького замку експонуються картини художника-живописця, графіка, архітектора, члена НСХУ (1995), лауреата міжнародної виставки «Львівський осінній салон "Високий замок"» (2002), лауреата обласної премії у галузі культури імені Михайла Бойчука (2012, номінація «Образотворче мистецтво»), заслуженого діяча мистецтв України (2016) Михайла Кузіва.

Михайло Петрович Кузів народився 23 червня 1965 року у с. Біще Бережанського району Тернопільської області. На виставці представлено чотири десятки його робіт різних періодів.

Митець визначає філософський сенс власної творчості як відображення протікання матерії, яка охоплює все буття, в тому числі й космічне. Сюди входить і наше земне життя. І в цій глибинній течії часу, матерії перебуваємо ми, а також предмети побуту, будівлі тощо. Матерія в його художній свідомості може перебувати в різних станах – розрідження, згущення, бо перехід зі стану до стану – це динамічний, еволюційний процес. І тому не дивно, що персонажі робіт цього майстра незвично деформовані, розвернуті. Вони неначе піддалися впливові руху матерії.

Та художник не хоче, щоб його мистецтво було чисто абстрактним. Воно має бути й інформативним. Тому в його роботах «протікання матерії» відбувається своєрідно – через неї проходять події національної чи іншої історії, культури. Розгортаючись, матерія, так би мовити, залишає на полотні той чи інший сюжет, власний слід. Наприклад, трипільський символ «прив'язує» глядача до української історії, інші знаки відсилають його до інших культур.

Спершу Михайло Кузів робив це площинно, навіть частково декоративно, а згодом відійшов від такого трактування буття, аби пірнути глибше – аж до самих молекул та клітин. І теперішні його роботи вже передають серію життєвих подій чи їхні фрагменти як єдиний живий організм. «Усе це робиться для того, щоб передати авторські емоції, відчуття надреального стану, в якому, наче у снах, немає ні майбутнього, ні минулого, а все об'єднано ніби однією матерією», – переконує Михайло Кузів.

Художник шукає (і знаходить!) цілу низку додаткових засо-

Художник Михайло КУЗІВ

«Берегиня»; «Мовчання курганів»

бів для вираження свого стилю, власного «я». Він мусить широко маневрувати у мистецькому просторі. Доктор мистецтвознавства Орест Голубець в одній зі статей акцентує увагу на тому, що «малярство Михайла Кузіва еволюціонує у характерному для сучасних мистців напрямі – від зображального реалістичного фігуратива до складної образної субстанції, яка в епоху постмодернізму може поєднувати необмежену кількість «ізмів»».

Та послухаймо самого майстра. «У власних роботах я орієнтуюся на різні художні стилі – абстракціонізм, експресіонізм, імпресіонізм (щоб відшукати особливі кольори, емоційні переживання), – каже він. – А щоб створити образ свого героя чи космічного персонажа, я навіть

повертаюся до мистецтва сюрреалізму – щоб цей образ був незвичний, щоб він включав і предмети, які б спрямовували людину в тому напрямку, в якому я б хотів подати цю матерію, і щоб у людини під цим впливом виникли власні асоціації від твору. Як художник, я подаю своє бачення просторового сюжету, а глядач під впливом моїх знаків і моїх маленьких сюжетів може побачити щось своє...».

Виставка робіт, що тепер експонується у Збарзькому замку, називається «Джерела». «А що саме є отим джерелом, від якого можна взяти виток і піти далі у художньому вираженні? – запитує себе пан Михайло. – Десь на стіну старенької хатини поклато промені сонця, десь бачимо залите світлом віконце. Це – непов-

торні моменти буденного життя. Та заодно це реальні миттєвості, які створює тепло землі, і вони іноді виглядають нереальними. Та попри те, заряджають художника енергією мистецтва, дають можливість сформувати певну платформу для індивідуальної творчості».

Наскільки б художник Михайло Кузів не наближався до чистих абстракцій, він черпає натхнення у реальному світі – і зображує церкви, пейзажі. «Це – те, що дає мені силу, враження, кольори, настрій, енергетичне наповнення для створення чогось нового, бо я вже намілювався тим, що побачив...». На виставці у Збарзькому замку в його роботах представлено костели Тернополя, його рідного села Біще на Бережанщині, Почаївську лавру, собор у Кам'янці-Подільському та інші храми. Це абстраговані сюжети, народжені враженнями від реальних об'єктів. Щоб досягнути власного «я», художник давно відійшов від реалістичних пейзажів і натюрмортів.

У доробку майстра – чимало робіт на козацьку тематику. Але у них символи козацтва – наприклад, оселедці, що їх розвіває вітер, рука козака, шабля – це тільки невеличкий натяк на реальну історію. «Для мене козак – це єдине ціле з космосом, частинка течії часу, яка пройшла крізь історію, – розставляє акценти Михайло Кузів. – Я відчуваю рух матерії, але у певний момент ніби відбувся стоп-кадр. Він зафіксував якусь маленьку подію, маленький сюжет. А далі матерія переходить на інші події. Козацька тематика у моїх роботах – це той час, коли матерія протікає через українську історію і захопила період козацтва. Так само отой згаданий мною стоп-кадр відбувся у скіфську чи сарматську добу, що видно з моїх картин».

У деяких роботах митця, як от, наприклад, «Пісня про волю» (2013), бал править колір. Усі кольори на картині насичені, жоден не натуралістичний. Розгадка цієї манери, мабуть, у тому, що одна частина роботи – сюжет, а інша – потужна гра кольору, і ніби відбувається боротьба між ними. Недаремно знайомий художник, роздивляючись цю картину, вигукнув у захваті: «Ну як ти майстерно зіграв кольором!». Проте в художника є чимало робіт, де колір не домінує. Скажімо, у роботі із зображенням Ікара «Повержений сонцем» (2015) – тут сенс здобувається вже не кольором, а формою. А ось – картина «Пророк» (2013), на якій фігура попливла у засвіті, у зоряне небо, ніби розчинилася. Це видозміна простору, перехід матерії

в якусь іншу фазу. У «Натюрморті з яблуком» (2014) усе теж ніби рухається, переходить у загальну стихію. А картина «Міграція» – це майже повна абстракція, коли відчуваються вібрації простору, і вони диктують незвичайні емоції, колір, рух. Саме переосмислення простору є провідною концепцією творчості Михайла Кузіва. Бо основний двигун його робіт – відкриття простору, вільна імпровізація у просторі, який є необмеженим, космічним.

Йому подобається рух у мистецтві, бо рух – це не тільки філософська чи художня категорія, а й саме життя. «Мені хочеться все об'єднати в один рух через несподіваний мазок, через експресію. І деформовані образи в моїх роботах – це для того, щоб додати нових імпульсів руху, підсилити енергію тіла, напружити в ньому», – в цьому вся неповторність таланту цього художника.

Михайло Кузів жодним чином не шкодує, що не здобув освіти в художньому інституті, а закінчив архітектурний факультет Львівської політехніки. Бо саме там наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років викладачі поєднали традиції львівської та київської художніх шкіл і в цьому синтезі подавали знання студентам. Архітектурний факультет навчив його відчувати простір та об'єм, а відчуття кольору майбутній художник вже здобував самостійно.

У його перших роботах майже всі зображення були реалістичними, але паралельно Михайло намагався малювати в інших стилях. І вже в студентські роки став учасником виставки в Українському домі Нью-Йорка. Організатор відібрав саме кубічні роботи Михайла, які вписувалися у концепцію цієї виставки.

Перші роботи пана Михайла ще були технічно недосконалими (легкий тон, обмежена кольорова гама), та з роками посилювалося їхнє експресивне «зростання», наповнення енергією, дедалі більше місця займали експресивні мазки. У картинах стало більше міфологічного, казкового, що додало їм шарму. Вони вже не були суто кубістичними чи сюрреалістичними. І вже маючи персональні виставки у Бережанах, Львові, Михайло Кузів вирішив показати роботи у Тернопільській обласній організації НСХУ і організував виставку в обласному художньому музеї. Це був його перший вдалий дебют у місті над Серетом (1995). Ці роботи схвально оцінили мистецтвознавиця Тамара Удіна та директор художнього музею Ігор Дуда. Після такого тріумфу молодого митця

прийняли до Співки художників. Згодом відбулися його персональні виставки у різних містах України.

У 2000 році понад 30 робіт Михайла Кузіва (реалістичний та фігуративний живопис) демонструвалися на виставці «На зламі тисячоліть» в Адміністрації Президента України. Етапною в його мистецькому зростанні стала виставка у Лондоні 2003 року. Тоді мистецтвознавець з Великої Британії забажала показати у себе на батьківщині пострадянське мистецтво – зокрема й роботи тих художників, які творили мистецтво, відмінне від соцреалізму. І ось 14 робіт Михайла Кузіва відібрали для персональної виставки у складі загального проекту «Романтики Росії» (її назва нехай не дивує, адже йшлося про мистецтво колишнього Радянського Союзу). Ще одна важлива персональна виставка робіт художника відбувалася у 2017 році в Тернополі. На ній було представлено понад 60 картин. Натюрморти, полотна на козацьку тематику живописець об'єднав однією філософською і водночас романтичною назвою – «Шепіт землі». Головним символом у роботах тоді виступав дзвін, що уособлює зв'язок між різними подіями на землі – свято Великодня, радість, а з іншого боку – доносить тривогу, смуток.

Уже понад 10 років Михайло Кузів, який раніше уявити себе не міг на педагогічній ниві, поєднує творчість із викладацькою роботою на факультеті мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Він працює на посаді доцента кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання. Звісно ж, викладацька праця поглинає чимало часу. Але натомість дає інші переваги. Період перебування на творчих хлібах, вільним художником, коли від ранку до вечора працюєш у майстерні, встановлюєш тісні, обмежені рамки спілкування. Та коли пан Михайло прийшов викладати в педагогічний університет на кафедру образотворчого мистецтва, зустрів там багато хороших людей, і скоро його потягнуло до викладання. І втрати часу відтоді компенсуються радісними враженнями від нової роботи. «Життя саме розпоряджається, як розставити все на місця, як відфільтрувати зайве у нашому буденному сьогодні. Так, напевно, і має бути, така моя дорога», – переконаний талановитий художник, викладач і просто добра людина Михайло Кузів.

Виставка у Збарзькому замку діятиме до кінця жовтня.

Марія ВЕЛЬГІЙ, молодший науковий співробітник, і Роман ЯКЕЛЬ, науковий співробітник Національного заповідника «Замки Тернопілля»

ДИВО КОЛЬОРОВИХ НИТОК: КАРТИНИ ТЕТЯНИ ФАЛІНОЇ

Техніку, в якій працює киянка Тетяна Фаліна, сама вона визначає як «живопис нитками», а те, що виникає в результаті, називає «картиною». Терміни ці – авторські, у чомусь спірні, але по-своєму дуже показові.

Оксана ЛАМОНОВА

Тетяна Фаліна позиціонує себе передусім як художника й водночас максимально дистанціюється від різного роду гламурного дамського рукоділля. Утім, деякі – кращі – якості рукоділля в її творах зберігаються, і це чудово. Ідеться про тепло, затишність і ту особливу «рукотворність», якої немає і не може бути навіть у найдовершенішій машинній роботі.

А починається все навіть не з «техніки», а з творчого пошуку – це коли численні мотки різнокольорових ниток просто розкидаються по підлозі, утворюючи довільні поєднання, – і у такому стані споглядаються. Згодом (і, здається, досить швидко) неодмінно виникає ідея, задум (Тетяна Фаліна називає це «задумкою»). Часом усе це відбувається ще до розкидання – тоді, коли мисткиня купує нитки, і навіть іще тоді, коли розглядає купи різнокольорових мотків на вітрині. Так чи інакше, «задумка» є. Іноді робиться начерк, але частіше – ні. А далі відбувається ось що: папір ріжеться на смуги (зазвичай прямі, але іноді й криві – залежно від композиції), і на них намотуються різнокольорові нитки, причому певний колір заповнює ту чи іншу частину смуги – згідно із «задумкою». Потім смуги поєднуються у площинні «картини». Сама Тетяна Фаліна порівнює свою роботу із заповненням різних кольорових зон у дитячих книжках-розмальовках. Завершена композиція обводиться орнаментальним обрамленням (у такій самій техніці, але з дрібнішими деталями).

«Живопис нитками» не придуманий киявською художницею. Проте вона внесла у нього певні «ноу гау». Так, під час намотування головний колір можна «розбавити» іншими відтінками, унаслідок чого тональні переходи стають м'якшими, живописніши-

«Жовтий натюрморт». 2020, актилові нитки, ДВП

«Цикламен». 2014, актилові нитки, ДВП

ми. А от різних стрічочок, намистинок, пір'інок та іншого гламуру Тетяна Фаліна рідше уникає.

Мисткиня навчалася у Вишницькому коледжі декоративно-ужиткового мистецтва, потім – на факультеті декоративно-ужиткового мистецтва Чернівецького національного університету, тобто, за її словами, у містах такої краси, що тамтешні діти просто не можуть не стати художниками. «Живопис нитками» – звідти. Звідти – його виразна декоративність, його яскраві й водночас вишукані кольори. І тепла, жива рукотворність – теж «тамтешня». Що ж до жанрів, то, на думку Тетя-

ни Фаліної, «живописові нитками» підвладні вони усі (що називається, «окрім нудного»), навіть багатотіфурні сценки («Наша курочка», «Перше побаження», «Запрошення до танцю», «Серенада») і портрети (хоча, як вважає художниця, це буде передача не зовнішньої подібності, а схожості внутрішньої, «портрет душі»). І все ж такі найвиразнішими виявляються пейзажі та натюрморти – і що лаконічніші вони, то виразніші.

Натюрмортів серед «картин», судячи з усього, більшість. Цей жанр з його оманливою «нескладністю» й безмежними, насправді, можливостями

виявився надзвичайно благодатним для «живопису нитками». Натюрморти Тетяни Фаліної підкреслено стилізовані й підкреслено декоративні. Їхня «палітра» суворо і бездоганно вивірена, а тому створює враження одночасно і багатого, і вишуканого. Різноманітні «кавові паузи» та «східні мотиви» з їхнім загальним сірувато-шоколадно-рожевим колоритом (тут, звичайно, можливі варіанти) сповнені стриманої елегантності та внутрішньої гідності. Пишні барвисті букети, кульбаби або кленове листя – якісь простодушно радісні й щедри. Нарешті, третя група натюрмортів нагадує про далекосхідну поезію з її граничним лаконізмом, абсолютною точністю образів і символічністю – глибокою і водночас кришталеву-прозорою («Цикламен», «Орхідея»).

Усе сказане можна віднести і до пейзажів Тетяни Фаліної. Незважаючи на всю свою внутрішню, корінну спільність, вони теж схильні «групуватися». При цьому роботи, присвячені Вишниці й Чернівцям (та їхнім околицям), краса яких захопила художницю ще під час навчання, тяжіють, як це не дивно, скоріше до портретів і жанрових сцен. Кримські ж пейзажі з їхніми гострими формами (скелі!) й густими, насиченими і при цьому неспокійними кольорами утворюють іншу, цілком самостійну серію. Нарешті, абсолютна ясність і водночас розмаїття поетичних алюзій зближує «Місяць на небі» та подібні йому «картини нитками» з найліричнішими натюрмортами Тетяни Фаліної.

«Кожен художник хоче бути потрібним, хоче, щоб його творчість знайшла свого глядача. Я – не виключення. Мені б дуже хотілося, щоб людям ставало тепліше і радісніше жити, коли вони дивляться на мої роботи, щоб, торкаючись моєї творчості, глядач забував, хоча б на деякий час, про складнощі сучасного життя, про весь той негатив, що кружляє у повітрі невидимою ниткою. Своїми роботами я запрошую Вас у світ ніжності, краси та гармонії» (Тетяна Фаліна).

УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИНА»: ДО ПИТАННЯ ГЕНЕЗИ І СУЧАСНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ВИДАННЯХ

Час від часу суспільне збурення викликають наміри вшанувати пам'яті воїнів дивізії «Галичина». Останній сплеск емоцій викликали рішення суду щодо символіки Дивізії.

Спочатку Окружний адміністративний суд Києва визнав протиправними дії Українського інституту національної пам'яті та його колишнього голови В. В'ятровича – йдеться про їхній висновок про те, що символіка дивізії СС «Галичина» не є нацистською. А вже згодом Шостий апеляційний адміністративний суд Києва задовольнив скаргу Інституту національної пам'яті, скасувавши рішення Окружного адміністративного суду, яким символіку дивізії СС «Галичина» прирівнювали до нацистської.

У зв'язку з цим вважаю за потрібне зробити кілька важливих наголосів, що стосуються чергової «історичної суперечки».

Передусім нагадаю, що у свій час Івано-Франківська міська рада визнала ветеранів Української дивізії «Галичина» учасниками бойових дій за свободу і незалежність України. Це рішення стало предметом особливого суспільного збурення і дискусій.

Зокрема, 22 березня 2002 року Державна Дума РФ ухвалила заяву під промовистою назвою «У зв'язку з діями в Україні щодо колишніх військовослужбовців дивізії «Галичина»». У заяві, зокрема, відзначається, що Держдума вважає за необхідне звернути увагу на спроби «націоналістичних елементів, що використовують кампанію у справі виборів до Верховної Ради України, реабілітувати тих, хто стояв на стороні кривавого фашизму і завдати удар по багатовіковій дружбі російського і українського народів».

На жаль, як тоді, так і сьогодні публічне обговорення проблеми підтвердило думку про невисокий рівень нашої історичної науки, особливо коли йдеться про період Другої світової війни. Прихильники й опоненти Дивізії інколи вражають своїм поверховим знайомством з історією національно-визвольного руху. Зокрема, у багатьох оцінках Дивізії ототожнюється з ОУН чи УПА, або ж іншими військовими формуваннями, що діяли під час війни. Насправді ж кожне з формувань має свою історію, політичну ідеологію та власну суспільну вагу. Не становить виключення Дивізія «Галичина».

Грішать неточностями енциклопедичні видання. Наприклад, недостовірно подається інформація про заснування Дивізії. Скажімо, «Енциклопедія сучасної України» (том 5) зазначає, що Дивізія «створювалася назустріч побажанням укра-

їнських громадських діячів Східної Галичини». Насправді ж ініціатива надійшла від німців, зокрема – губернатора дистрикту «Галичина» О. Вехтера, який належав до тих німецьких провідників, що прагнули включити народи Східної Європи до боротьби проти більшовиків. О. Вехтер отримав у Берліні дозвіл на формування однієї галицької дивізії і, по суті, поставив перед фактом її створення голову Українського центрального комітету В. Кубійовича, підкреслюючи при цьому, що німці самі сформулюють дивізію, і українці не матимуть жодного впливу на неї.

У згаданій енциклопедії правильно стверджується, що ОУН під керівництвом Степана Бандери виступила проти створення Дивізії, але замовчується ставлення ОУН під проводом Андрія Мельника, що зайняла нейтральну позицію.

Дивізія «Галичина», або ж 14-а Дивізія Зброї СС – Українська №1 почала формуватися у квітні 1943 року як українська військова частина у складі німецької армії. У червні 1944 року Дивізія була переправлена на східний фронт. Під Бродами її кинули проти наступаючих військ Червоної армії. У ході боїв Дивізія «Галичина» була відрізана радянськими військами від німецьких частин. У жорстокому дев'ятнадцятиденному протистоянні вона зазнала великих втрат. З 14 тисяч солдат лише трьома тисячам вдалося вирватися з котла, ще дві тисячі

приєдналися в Карпатах до частин УПА.

Після битви під Бродами Дивізію було реформовано.

Зі створенням у березні 1945 року Українського Національного Комітету, якому підпорядковувалися всі українські військові частини, що воювали на боці німців, Дивізія отримала назву 1-ї Дивізії Української Національної Армії й склала присягу на вірність українському народу.

Із капітуляцією східного фронту Дивізія відступила в зону окупації західних союзників і була інтернована англійцями та американцями.

Існують історичний, правовий і політичний аспекти проблеми інтерпретації ролі й місця в нашій історії Дивізії «Галичина».

З висоти сьогодення Дивізію «Галичина», на мою думку, слід однозначно трактувати як військово-формування, що вело бойові дії проти окупанта, яким вважало СРСР. І те, що Дивізія воювала під чужими прапорами, лише підкреслює трагедію недержавного народу, який змушений був саме в такий спосіб боротися за визволення Батьківщини. Це підтверджується й тим, що на Нюрнберзькому суді, який розглядав злочини фашизму, Дивізія не звинувачувалася у скоєнні злочинів, а тому робити це сьогодні – аморально. Аморально й тому, що більшість ветеранів-дивізійників були репресовані радянською владою саме за те, що «хотіли самостійної України».

Правовий аспект проблеми частково намагалася розв'язати уже згадувана Івано-Франківська міськрада, яка затвердила Положення, що визначає правовий статус ди-

візійників, регламентує процедуру отримання цього статусу. Так, ветеранами-учасниками бойових дій є особи, які у складі військових підрозділів Української Дивізії «Галичина» брали участь у виконанні бойових завдань для захисту України від ворогів української державності й які не брали участі у складі окупаційних воєнізованих формувань, що їхнім завданням була боротьба проти ідеї незалежності України.

До речі, не випадково саме в Івано-Франківську ухвалене дане Положення, адже на території області діє Галицьке Братство колишніх воїнів 1-ої Української Дивізії «Галичина», що об'єднало ветеранів, які проживають на Західній Україні.

Політичний аспект проблеми – очевидний. Тема Дивізії «Галичина» використовується, передусім Кремлем, з метою оживити радянський стереотип про дивізійників як прислужників фашизму. Чомусь вважається, що саме в такий спосіб можна скомпрометувати український національно-визвольний рух.

Історія Дивізії «Галичина» – невід'ємна сторінка нашого минулого, відповідальність за яке несе сучасне покоління українців. Наша відповідальність полягає у необхідності зберігати і гідно вшановувати пам'ять людей, які зі зброєю в руках боролися за незалежність України.

Богдан ЧЕРВАК,
Голова ОУН

АРМІЯ УНР У СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВНІЙ ФІЛАТЕЛІЇ

13 жовтня, у переддень Покрови – Дня захисника України, національний поштовий оператор «Українська пошта» ввів у обіг нові художні поштові марки, присвячені уніформістиці Армії УНР та Армії Української Держави часів Перших визвольних змагань.

Цього разу це марки із зображенням козака Першого полку імені Богдана Хмельницького (1917 рік), козака Першої Української Синьожупанної дивізії (1918 рік), а також козака Осадного Корпусу Січових стрільців (листопад-грудень 1918 року).

Поштова марка має номінал 9 гривень, що відповідає тарифу звичайного стандартного поштового відправлення по Україні. Кожна з трьох художніх марок вийшла накладом у 130 тисяч примірників.

Поштова марка вважається дійсною для оплати послуг поштового зв'язку на всій території України.

Автор-художник цих марок – киянин Валерій Руденко. Він не лише намалював марки, а й мистецьки оформив поле маркованого аркуша. На маркованому аркуші полку імені Богдана Хмельницького зображено сцену бою богданівців за залізничну станцію, де на передньому плані ми бачимо кулеметний розрахунок. На маркованому аркуші, присвяченому Синьожупанній дивізії, художник зобразив дивізію на марші. А на верхньому полі маркованого аркуша, присвяченого Осадному корпусу Січових стрільців, розміщено сцену параду Корпусу на Софійській площі: січових стрільців вітає чоловік, схожий на Михайла Грушевського, його супроводжує, вочевидь, полковник Євген Коновалець.

До поштових марок випущено тематичні конверти «Перший день», кожен – накладом 2000 штук. Це озна-

чає, що незабаром ці конверти можуть стати справжньою філателістичною рідкістю й цінністю. З нагоди виходу марок виготовлено штемпель спецпогашення.

Нагадаю, що раніше Укрпошта вже випустила дві марки з цієї серії, що має назву «Збройні формування Української революції 1917–1920-х років», – із зображенням козака Кінного полку Чорних запорожців (1919 рік) та стрільця Української Галицької Армії (1919 рік).

Також на вшанування Перших визвольних змагань Укрпошта з 2017 року випустила поштові марки на честь 100-річчя початку Української революції, 100-річчя проголошення Незалежності УНР, 100-річчя проголошення Акту Злуки УНР та ЗУНР, сторіччя перших поштових марок ЗУНР і УНР, поштовий блок із зображенням державних печаток доби Української Революції і Перших визвольних змагань, а також поштову марку, присвячену Відзнаці Залізного хреста за Зимовий похід та бої.

В Укрпошті заявляють про ініціативу продовження серії марок, присвячених підрозділам Армії УНР.

Андрій КОВАЛЬОВ, журналіст, краєзнавець

